

## Gondolatok a bizonyításról

*„Negatio nulla probatio”*

*(Nem az köteles bizonyítani, aki tagad)*

### 1. Bevezetés

A bíróság az ítéleti tényállását főszabályként az általa felvett bizonyítást követően, a bizonyítékok közvetlen megvizsgálása és értékelése után állapítja meg. A bizonyítás a büntetőeljárás egyik legfontosabb eleme, központi helyet foglal el a büntetőügyekben. Szinte nincs olyan büntetőeljárás cselekmény, mely ne állna valamilyen összefüggésben a bizonyítással.<sup>1</sup> A bizonyítás törvényessége nem vitásan közvetlen kihatással van a bírói ténymegállapításokra, azok helyességére is.<sup>2</sup> Előadásomban a bizonyítás olyan kérdéseit próbálom megvilágítani, melyek jelentőséggel bírnak a bírói gyakorlatban és meghatározzák az ítéleti tényállás megállapításához vezető folyamatot is.

### 2. A bizonyítás meghatározása, a bizonyítási eszköz és a bizonyíték

Fontos elsőként feltenni a kérdést, hogy mit is jelent a büntetőügyben a bizonyítás. A bizonyítás gyökerei hosszú évszázadokig nyúlnak vissza, gondolhatunk itt a különböző próbákra, és láthatjuk, hogy a jogfejlődés során az alaki bizonyítás miként fejlődött modern bizonyítási rendszerre. Király Tibor szerint bizonyításon a bíróság, az ügyész, a nyomozó hatóság és más alanyok cselekményeinek sorát értjük, melyek arra irányulnak, hogy ismereteket szerezzenek arról, miszerint történt-e bűncselekmény és ki az elkövetője.<sup>3</sup> A bizonyítás megfogalmazható egy olyan megismerési-gondolati folyamatként, mely a múltban lezajlott, büntetendő cselekmény és elkövetőjének tisztázására, felderítésére irányul a törvényben meghatározott eljárásrend mellett. A bizonyítás lényegi eleme a megismerés, mely folyamatban úgy gondolom, hogy jelentős szerepet játszanak a logika szabályai, különösen a közvetett bizonyításnál, valamint a bizonyítási eljárás rendje, a bírói meggyőződés és a pszichológiai tényezők is hangsúlyosak.

A bizonyítási eszközt meg kell különböztetnünk a bizonyítéktól. A bizonyítási eszköz (pl. a terhelt vallomása, a tanúvallomás) a perrendi szabályok megtartása mellett az eljárási mód, eszköz a bizonyíték beszerzésére, a bizonyíték pedig maga a bizonyítási eszközből származó információ, azaz személyi bizonyíték esetében maga a vallomás tartalma.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> Tremmel Flórián: Magyar Büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2001, 207-212. o.

<sup>2</sup> Háger Tamás: Gondolatok a büntetőeljárás fogalmáról és a bizonyítás elméleti háttéréről. Iustum Aequum Salutare 2014/3. szám, 57. o.

<sup>3</sup> Király Tibor: Büntetőeljárás Jog 3. Átdolgozott Kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 219. o.

<sup>4</sup> Háger i.m. 60.o.

A bizonyíték tehát a bizonyítási eszközből származó adat, amely alapján a hatóság tényeket állapít meg, értve hatóságon itt elsősorban a bíróságot, mely szerv állapít meg elsődlegesen tényeket, bár a vádirati tények összeállítása is értékelhető tényállás megállapításként.

A bizonyítási eszközöket a Be. 76. § (1) bekezdése kimerítően felsorolja, ebből következik, hogy a felsorolásban nem említett információhordozóból, legyen az személy, vagy tárgy, törvényes, az ítéleti tényállást megalapozó bizonyíték nem származhat. Egyfelől a törvény taxatív meghatározásából vezethető le azon, a bírói gyakorlatban napjainkban már egyre inkább elfogadott elméleti álláspont, hogy a poligráfós vizsgálat adatai bizonyítékként nem értékelhetők. Megítélésem szerint ezen túlmenően a vizsgálat erősen szubjektív jellege, és a vizsgált személy reakcióinak a személyiségtől függő volta is a megszerzett információk objektív volta ellen szól. Úgy látom, hogy a törvény helyes értelmezése szerint ezért a poligráfós vizsgálatból származó információt a bíróság nem értékelheti bizonyítékként.

### **3. A bizonyítás egyes gyakorlati kérdései**

A következő fontos kérdés, hogy valójában mit és mivel kell bizonyítani? Erre a törvény egyértelmű választ ad. A Be. 75. § (1) bekezdése értelmében a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentősek. A bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni, azonban, ha az ügyész nem indítványozza, a bíróság nem köteles a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére és megvizsgálására.

A bizonyítás a norma előírása szerint a büntető és büntetőeljárás jogszabályok alkalmazásában jelentős tényekre terjed ki. A gyakorlatban láthatjuk, hogy számos ilyen ténnyel találkozunk, mely büntető anyagi és alaki jogilag releváns, ezért annak igazolására bizonyítást kell felvenni.

A bizonyítás tárgya az ügyre tartozó, ún. releváns tények köre. Azt a büntetőeljárás törvény határozza meg, hogy mi tartozik egy-egy konkrét esetben az ügyre. A vádiratnak és a bíróság ügyszólató határozatának a tartalmi elemeire vonatkozó rendelkezéseiből következik, hogy miről kell a bíróságnak dönteni, és ehhez képest mi az, ami az ügyszóhoz tartozik. A bizonyítás tárgya maga a tény, az egyszeri, alapvetően meg nem ismétlődő, érzékelhető esemény, jelenség. Azokat a tényeket, amelyekre a bizonyítás folyik, a természeti-társadalmi folyamatokból, az emberi magatartások soraiból mesterségesen kiragadjuk. Úgy gondolom, hogy a bizonyítás tárgyát alapvetően meghatározza a vád tárgya, mert a vád tárgyával összefüggésben nem álló cselekményekre nézve nem folyik bizonyítás. Mik lehetnek tehát a releváns tények, figyelembe véve a Be. 258. §-nak az ítélet és az ügyszólató végzés tartalmáról szóló rendelkezéseit is.

Már a vádlott személyazonosságának, adatainak megállapítása is bizonyítást, nevezetesen okirati bizonyítást igényel, mint ahogy a személyi körülményeire, az életviszonyaira vonatkozó tények, melyekre nézve tényállás megállapítási kötelelem áll fenn. E tényekkel kapcsolatos bizonyításra orientációt ad a Be. 117. § (3) bekezdése,

mely szerint a terhelt foglalkozására, munkahelyére, iskolai végzettségére, családi, kereseti, vagyoni körülményeire, továbbá a korábbi büntetésére és az eljárás tárgyától függően a katonai rendfokozatára, a címzetes rendfokozatára és a kitüntetésére vonatkozóan kezdődik meg a terhelt kihallgatása, melyből egyértelmű, hogy a terhelt vallomásának tartalma, mint bizonyíték az idézett tények bizonyítására szolgál.

Ezzel összefüggésben a gyakorlati tapasztalatok. Úgy gondolom, hogy mindannyiunk előtt ismert, a nyomozás sok esetben nem fordít megfelelő figyelmet a releváns személyi körülmények bizonyítására, különösen a vagyoni viszonyok tisztázására, ami büntetőjogi főkérdést, nevezetesen vagyoni jellegű joghátrányt is meghatározhat. A vádirat sok esetben a terhelti vallomás adatain alapszik, mely gyakran nem a valóságot tükrözi, a terhelt ugyanis nem köteles igazat vallani, és arra sem, hogy maga bizonyítsa a vagyoni viszonyait érintő tényeket. Ritkán látni olyan nyomozási eljárást, melyben a megfelelő mélységű okirati, vagy más, személyi jellegű bizonyítással gondosan tisztázzák a terhelti vagyoni viszonyokat.

Ennek pedig megvannak az eljárásjogi eszközei, mert vagyoni bizonyítvány, ingatlan, ingó értékbecslés beszerzésével, tanúbizonyítással, hatósági nyilvántartások megismerésével a személyi körülményeket érintő tények a szükséges mértékben felderíthetők. E bizonyítást nem vitásan már a nyomozás során el kellene végezni, különösen olyan ügyben, ahol vagyonekobbzás alkalmazására kerülhet sor, vagy a sértettek polgári jogi igényt terjesztenek elő, de nem utolsósorban, ahol vagyoni jellegű büntetés kiszabása is szóba jöhet.

A bíróság a Be. 268. (1) bekezdése szerint az ügyész megkeresésével, de a (2) bekezdés értelmében akár maga intézkedhet a bizonyítás hiányosságának pótlásáról, melyre valljuk be, szintén ritkán kerül sor, aminek a következménye, hogy a tényállás e fontos részben felderítetlen és hiányos marad. Kérdés, hogy mindez a bíróság terhére róható-e, mert a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére és megvizsgálására a bíróság ügyészi indítvány hiányában nem köteles. Úgy gondolom, hogy a vádlotti vagyoni viszonyok olyan tények, melyek nem feltétlenül kizárólag a vádat támogatják, feltárhatnak ugyanis a vádlottat mentő körülményeket is, ezért a vádlott jövedelmi-vagyoni viszonyainak teljes feltáratlansága megalapozatlansági okként értékelhető (Be. 351. § (2) bekezdés a) pont).

Találkozhatunk olyan ítéleti ténymegállapítással is, hogy „a jövedelmi-vagyoni viszonyokra nincsenek adatok”. Szögezzük le, ez nem ténymegállapítás, másfelől maga az ítélet sugallja önmaga felderítetlenségét, álláspontom szerint mindenképp kerülendő ilyen megfogalmazás, mely nem felel meg a törvényi rendelkezéseknek és a tényállás megállapítás elméleti alapjainak sem. A hiányosság orvoslásának megítélésem szerint legcélszerűbb módja az ügyész megkeresése a szükséges eljárási cselekmény elvégzése érdekében, és ha a megkeresésnek az ügyész nem tesz eleget, a bíróság levonja a megfelelő konzekvenciát, azaz kétséges esetben a vádlott javára dönt az *in dubio pro reo* elve szerint.

A bizonyítás érdeme: bizonyítani kell a vád tárgyává tett cselekményt alkotó tényeket érintő azon tényeket, amelyeket az ügyész jogilag bűncselekményként értékel. Amint a Legfelsőbb Bíróság egy élet elleni ügyben a Bf.III.359/2000/9. számú ítéletében kifejtette, mindez azt jelenti, hogy csak azokra a tényekre lehet bizonyítást folytatni,

amelyek a vádban szereplő cselekmény jogi megítéléséhez, valamint ezen releváns tények megállapításához szükségesek, s jelent azt is, hogy az ítélet indokolásának is csak ilyen tényeket kell tartalmaznia. A bizonyítás eredménye alapján hozott ítélet történeti tényállása rendszerint két fő részből tevődik össze. Egyik részébe azok a tények tartoznak, amelyek alapján az ügy kellő határozottsággal és pontossággal érdemben, jogi relevanciával elbíráható. A másik csoportba ezek részlettényei sorolhatók, melyek a lényeges eseményeket összekötik, a történeti tényállást folyamatos egésszé, szemléletessé téve, megkönnyítve az ítélet megértését.

A „fő, központi tényeket” elsősorban a bűncselekmény tárgyi oldali elemeit meghatározó tények alkotják, mint a bűncselekmény elkövetési helye és ideje, elkövetési magatartása, ha van eredménye, illetve az elkövetési magatartás és az eredmény közötti okozati összefüggés (külső, objektív tények). Emellett nyilvánvalóan bizonyítást igényelnek egyes belső, ún. szubjektív tények is, melyek az elkövetőnek a külvilágban megnyilvánuló magatartásához fűződő viszonyát tükrözik.

Amint említettem, a vádirat meghatározza a bizonyítandó tényeket, alapvető tehát annak a bizonyítása, hogy a vádban írtak alapos és mélyreható kontrollja érdekében a bíróság bizonyítás alá vonja:

- az elkövető személyét,
- az elkövetés indokát és célját,
- az előkészületi cselekményeket,
- az elkövetés helyét,
- az elkövetési magatartást,
- az elkövetés módját,
- az elkövetés eszközét,
- eredmény bűncselekménynél az elkövetés eredményét,
- az okozati összefüggést,
- és a releváns utócslekményeket.

Természetesen minden ügy más, és a bizonyítást a vádbeli bűncselekmény típusa, jellege is meghatározza, nyilván más bizonyítást igényel egy lopás vétsége, mint egy adócsalás, vagy egy kábítószerrel visszaélés, illetőleg egy emberölés.

A bizonyítás tárgyával összefüggésben említhetjük példaként, hogy több esetben az adóhiány megállapítására a hatóság nem rendel ki szakértőt, hanem a hiányt maga a NAV állapítja meg nem vitásan hozzáértő szaktanácsadó bevonásával. Az utóbbi évek bírói gyakorlata e körben már megköveteli a független szakértői vizsgálatot.

Az előadás nem térhet ki minden egyes bizonyítási eszközre, de a tényállás megalapozottságát is érintő, napjainkban már csak elszórtan jelentkező eljárási szabálysértéseket indokolt kiemelni annak megjegyzésével, hogy a régióban alapvetően egységesnek látom a gyakorlatot és a previtel is színvonalas.

A terhelt vallomása napjainkban is a büntetőeljárás egyik központi jelentőségű bizonyítékforrása, mely a tényállás megállapítása szempontjából igen fontos információkat tartalmazhat, akár tagadó, feltételezve, hogy nem a terhelt az elkövető, akár beismerő, feltéve, ha a terhelt követte el a bűncselekményt.<sup>5</sup> A

---

<sup>5</sup> Király i.m. 274. o.

*Confessio est regina probationum* (a vallomás a bizonyítékok királynője) elve a modern, nem teljesen szabad bizonyítási rendszerünkben ugyan már nem élvezhet primátust, sőt Erdei Árpád híres tanulmányában a „királynő trónfosztásáról” beszélt,<sup>6</sup> gyakorló perbíróként azonban láthatjuk, hogy az ügyek jelentős részében mégis milyen jelentős a terhelti vallomás, főleg bizonyítékszegény, nyomszegény ügyekben, különösen a terhelti beismerés.

A terhelt vallomását a törvény több helyen és meglehetősen bonyolultan szabályozza, mely nem vitásan nehezíti a pervitelt. Egyes kardinális szabályok, mint a Miranda elv maradéktalan érvényesítésére különösen gondot kell fordítani.

Több ügyben találkozhatunk azzal, hogy a vádlott a Be. 117. § (2) bekezdésében írt figyelmeztetést követően a vallomástételt megtagadja, ennek ellenére a tanács elnöke hozzá – elsősorban a személyi körülményeire – kérdést intéz. Fontos rögzíteni, hogy a személyi körülményekre elmondottak is a vallomás részét képezik. Ha a vádlott nem kíván vallomást tenni, nincs megfelelő törvényi alap arra rákérdezni, hogy a személyi körülményekre feltett kérdésekre kíván-e válaszolni. Szigorúbb jogértelmezés szerint az ilyen formában felvett vallomás bizonyítékként nem értékelhető. Ez rendszerint érdemi megalapozatlanságot nem okoz, mert vagy a nyomozási előadás, vagy az okiratok alapján a tényállás megállapítható, de amint már utaltam rá, a bizonyítás épp a személyi körülményekre nézve a leghiányosabb már a nyomozásban is. Ettől függetlenül a bírónak, ha a vádlott hallgatási jogával kíván élni, nem kell törekednie információszerzésre a személyi adatokról sem. Lehet, hogy csak jegyzőkönyv vezetési pontatlanság áll a háttérben, mert a vádlott valóban vallani akar, de csak a személyi tényekre, ezen esetben úgy kell megfogalmazni, elkerülve a félreérthetőséget, hogy a vádlott a személyi körülményekre vallomást kíván tenni, azonban a vádbeli cselekményre nem, a lényeg, hogy a vallomástételi szándék egyértelműen, és jól felismerhetően a jegyzőkönyvből megállapítható legyen.

Irányadó ez a történeti tényállással kapcsolatban is. Láttunk már olyan ügyet, ahol a vallomást megtagadó vádlottat a bíró később a bizonyítás menetében kérdezte, annak tisztázása és rögzítése nélkül, hogy a vádlott korábbi szándékát megváltoztatva vallomást kíván-e tenni. A megszólalásból ugyan lehetne erre következtetni, de ha a jegyzőkönyv kifejezett bírói kérdésre adott válaszként rögzíti a terhelti vallomást, akkor a Be. 117. § (2) bekezdésének megsértése merülhet fel, a kérdéses vallomásrész kirekesztése mellett. Más a helyzet, ha észrevételként jelenik meg a terhelti előadás, mely reflexió perjogilag teljesen szabályos. A vádlott ugyanis bármikor tehet vallomást, akkor is, ha korábban azt megtagadta, a lényeg, hogy a jegyzőkönyvből világosan nyomon követhető legyen a szándék megváltoztatása, és a vallomástételi hajlandóság.

Nem kifejezetten bizonyítási kérdés, de ahhoz kötődik, ezért szükséges megemlíteni, hogy több vádlottas ügyben, ha több vádlott védelmét egy védő látja el (un. egykezű védelem), folyamatosan vizsgálni kell a bizonyítás menetében, hogy a terhelti vallomások ellentmondásai nem jelentenek-e érdekellentétet, mely védői kizárást alapoz meg és az egyik vádlott tekintetében feltétlen hatályon kívül helyezési és

<sup>6</sup> Erdei Árpád: A trónfosztott királynő uralkodása, avagy a bizonyításelmélet szent tehene. Magyar Jog 1991/4. szám, 210-216. o.

felülvizsgálati okot jelent. A vallomások kisebb, akár még szembesítést igénylő eltérései érdekellentétet nem alapoznak meg, de a fő kérdéseket hangsúlyosan érintő eltérések már oda vezethetnek, ennek tipikus példája, ha az egyik vádlott bármely büntetőjogi főkérdést meghatározó tényre nézve terhelő vallomást tesz társára. Az érdekellentét megállapításához csak igazolt, valós tények vezethetnek, a hallgatás jogának gyakorlása, vagy jövőbeni vallomás prognosztizált tartalma ilyen kizárási okot nem alapozhat meg.

A tanúbizonyítással kapcsolatban sincsenek érdemi gondok tapasztalataim szerint a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén. E körben a következőkre szeretném felhívni a figyelmet.

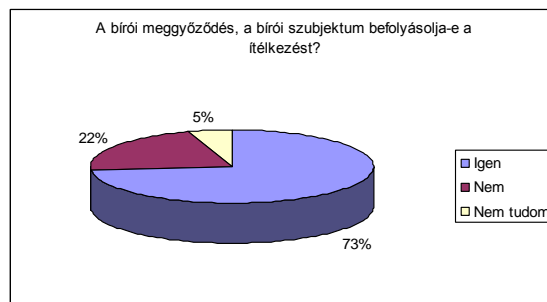
- A valóban fel nem merülő mentességi okok felhívása szükségtelen, és alkalmas lehet akár a tanú befolyásolására is, ez már csak elvétve fordul elő, korábban gyakoribb volt a nyomozási jegyzőkönyvekhez hasonló blanketta-szerű kioktatás és jegyzőkönyvezés.
- A hozzátartozót megillető mentességi jognál feltétlen figyelemmel kell lenni a Be. 82. § (1) bekezdés a) pontján túl a b) pontban írt mentességi okra is a lépcsőzetes kioktatás szabályainak megfelelően, ha a tanú nem él a mentességi joggal, és vallomást kíván tenni. A relatív mentességi okra figyelmeztetés elmaradása kizárja a vallomás felhasználását.
- A Be. 85. § (3) bekezdés részét képezi a tanúvallomás jogosulatlan megtagadásának következményeire való figyelmeztetés is, melynek elmaradása e törvényhely utolsó mondata szintén kizárja eljárásjogi okból a vallomás felhasználását. A törvényt e körben lehet kritikával illetni, mert nyilvánvaló, hogyha a tanú a vallomástételt nem tagadja meg, akkor indifferens lehet a megtagadás jogkövetkezményeire történő figyelmeztetés. A hatályos törvény azonban nem választja szét a figyelmeztetéseket, másfelől a vallomástétel közben is sor kerülhet a vallomástétel, akár részleges megtagadására, ezért úgy gondolom, hogy a figyelmeztetés elmaradása pusztán az adott bizonyíték tekintetében nem csak relatív hiba. Célszerűbb lenne persze olyan szabályozás, mely csak a vallomástétel (jogosulatlan) megtagadása esetén írná elő a figyelmeztetést, de ez nem így van, mert a hamis tanúzás törvényi következményein túl a tanút minden esetben figyelmeztetni kell a kihallgatás elején a Btk. által büntetőjogilag szankcionált eljárási kötelezettségzegés megsértésére is.
- A törvény rendszertanára is tekintettel lényegesnek tartom, hogy elsőként mindig a mentességi okokat tisztázza a bíróság, s csak ezt követően kerüljön sor a Be. 85. § (3) bekezdésében írt figyelmeztetésre.

Említést kell tennünk a bizonyítással kapcsolatban a bizonyítékok értékeléséről is. A bíróság a tényállást a bizonyítékok egyenként és összességében történő értékelése után szabad meggyőződése szerint állapítja meg. A bizonyításban és a bírói ténymegállapításban a bizonyítás törvényessége, a logika törvényei mellett igen hangsúlyosak a bírói meggyőződés és a pszichológia szempontjai.

A bírói meggyőződésnek és a döntés szabadságának azonban vannak fontos korlátai, mint a bíró indokolási kötelezettsége, a bizonyítás törvényességére vonatkozó normák, és hangsúlyosan a logika szabályai. Büntetőeljárás törvényünk szerint a bírónak döntését részletesen meg kell indokolnia, számot adva arról, hogy mely bizonyítékot és mely okok alapján talált elfogadhatónak és melyeket nem a ténymegállapítások során.

Az ítélelhozatalhoz vezető bonyolult logikai folyamatban meghatározónak tartom a bírói meggyőződést, valamint a bíró személyiségét, pszichikumát, a bíraskodás szubjektív elemeit is. Ezt részben a régió büntetőbíráinak segítségével 2014-ben végzett felméréseim is alátámasztják, a zárt (azaz feleletválasztós) kérdőív adatai a következők:

Kérdés	Válasz: Igen.	Nem.	Nem tudja.
A bírói meggyőződés, a bírói szubjektum befolyásolja-e a ítélezést?	<b>44 válasz – 73 %</b>	13 válasz – 22 %	3 válasz – 5 %



A bíró személyiségjegyei, habitusa úgy gondolom, hogy meghatározzák az ítélezési tevékenységet, mind a bizonyítás lefolytatását, mind pedig a bírói döntést, mely természetes, hiszen emberek ítéleznek, s nem robotok, gépek, mindazonáltal nyilvánvaló, hogy az objektív tényezőknek ki kell egyensúlyozniuk az emberi tényezőkből fakadó hibalehetőségeket.

A tettazonosság elvéből fakad a Be. 2. § (3) bekezdése értelmében, hogy a bíróság csak annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthet, aki ellen vádat emeltek és csak olyan cselekmény miatt, amelyet a vád tartalmaz. Számos elméleti és gyakorlati szakember foglalkozott e témával, melynek viszonylag „gazdag” az ítélezési gyakorlata is. Elfogadott, hogy az ítélet az elkövetés egyes részletkörülményei, mint az elkövetés pontos helye, ideje, módja, eszköze stb. tekintetében eltérhet a vádtól, a lényeg, hogy az ítéletben megállapított történeti

eseménysor a vád keretei közé illeszkedjen. Az ítélet szükségszerűen bővebb a bizonyítási eljárás folytán, mint a vád. Fontosnak tartom e körben a következők kiemelését:

- Feltétlenül kerülendő a vádirat szöveghű ítéletbe foglalása, különösen egyes történeti események szó szerinti felidézése, mely azt a látszatot keltheti, hogy az ítélet lényegében a vád interpretációja. Még napjainkban is látható olyan ítélet, melynek tényállása szinte szó szerint megfelel a vádiratnak, amitől még természetesen az ítéleti tényállás fő részeiben lehet megalapozott, de részleteiben valószínűleg hiányos, mert a bírósági bizonyítás fontos kérdésekben rendszerint bővebb információt ad a nyomozáshoz képest.
- A több elkövető részvételével lezajló, élet, testi épség elleni bűncselekményeknél a lehetőségekhez képest maximálisan törekedni kell a részletekbe menő, pontos történeti tényállás megállapítására, az elkövetői szerepek elhatárolására, az egyes elkövetők egyes cselekményének pontos rögzítésére. Az utóbbi években, a régióban több hatályon kívül helyezésre került sor emberölésekkel kísért sorozat rablásokban, mert az ítélet a váddal egyezően nem különítette el az egyébként rendelkezésre álló bizonyítékok ellenére az elkövetői szerepeket, így a bűncselekmények helyes minősítéséről törvényesen nem lehetett dönten. A vád sok esetben teljesen összemosza az elkövetői magatartásokat ilyen ügyekben, olyan megfogalmazásokkal, hogy pl. „I-II-III. r. vádlottak befeszítették az ajtót, majd ütlegelték a sértettet stb.”. A vád törvényességét ugyan rendszerint nem érinti a pontatlan elkövetési magatartás megfogalmazás, de már az előkészítő szakban indokolt lehet az ügyész figyelmét felhívni a vádirat ilyen hiányosságának a pótlására. Megjegyzem, hogy szigorú álláspont szerint akár szóba kerülhet a vád törvényességének megkérdőjelezése is, mert elmaradt az egyes elkövetői magatartások pontos leírása, de a gyakorlat szerint ez általában nem teszi törvénytelené a vádat. Sok esetben nagyon nehéz a rendkívül eltérő vallomások „tengerében” a konkrét elkövetési magatartások rögzítése, de ahol van rá adat, akár terhelti, akár sértetti vallomás, akár tárgyi bizonyíték, úgy szükség szerint a közvetett bizonyítás szabályai szerint ténybeli következtetéssel, logikai sík mentén kell megkísérelni a vádiratban foglaltnál pontosabb tényállás megállapítását. Ne feledjük, a logikus, perrendszerű elsőbírósági mérlegelés nem támadható, ezért igen nagy a „hatalma,” de a felelőssége is a bizonyítást végző perbíróknak.
- Kerülni kell az ítéletben a kétértelműségekre utaló, vaglyagosságot sugalló megállapításokat. Példaként hozható fel, amikor a bíróság lehetőségeket foglal történeti tényállásba, mint „a sérülés keletkezhetett, üthetett, rúghatott a vádlott”. Ilyen – a gyakorlatban tapasztalt – ténymegállapítási hiba, ha a bíróság azt állapítja meg, hogy X. *vagy* Y. vádlott bántalmazta az egyik sértettet. A bíróságnak egyértelműen, félreérthetetlenül kell megállapítania a tényeket, az ítéleti tényállásban vaglyagos történések szerepeltetésére nincs törvényes lehetőség.



- Fontos a releváns utócselkmények részletes bizonyítása és ítéletbe foglalása is. Emberölés kísérlete vagy életveszélyt okozó testi sértés büntette miatt indult ügyekben, akár utal rá a vád kifejezetten, akár nem, feltétlen vizsgálendő, hogy a sérültnek ki és milyen módon kért orvosi segítséget. A vád olykor általánosságban tesz erről említést, vagy nem tér ki rá. A helyes tényállás azonban büntetőjogi főkérdést érinthet, mert emberölés kísérlete miatt nem büntethető önkéntes eredmény-elhárításra tekintettel a vádlott, ha ő értesíti a mentőket és az orvosi ellátás hárítja el a halálos eredményt. E tény és jogkövetkeztetése egyértelműen a vádlott javára szól, ezért a tettazonosság sérelme nélkül megállapítható a váddal ellentétben, vagy ilyen rész rögzíthető vádirati tény hiányában is.
- Már évek óta elhangzik a szakmai tanácskozásokon, de talán nem haszontalan ismét utalni rá, hogy szükségtelen az ítélet indokolásában az egyes bizonyítékok (elsősorban vallomások) jegyzőkönyvi részletességű felidézése, mely egyrészt a bírónak hatalmas munkaterhet jelent, másfelől a terjedelem miatt megnehezíti a bizonyíték értékelés helyességének pontos felismerhetőségét is.

#### **4. Záró gondolatok**

Összegezve, amint láthattuk, a bizonyítás a büntetőeljárás meghatározó, egyik legfontosabb intézménye, mely átszövi a büntetőeljárás nyomozási és bírósági szakaszát egyaránt. A törvényes és részletes bizonyítása záloga a helyes bizonyíték-értékelésnek, és ezáltal a helyes és hiánytalan, a valóságnak megfelelő, és reményeink szerint igaznak is mondható tényállás megállapításának és az igazságos döntésnek, bízva abban, mint Seneca vallotta: „*Veritas nunquam perit* – az igazság sohasem vész el”.